

Beleidsreactie AWT-rapport “Wijsheid achteraf. De verantwoording van universitair onderzoek”

1. Achtergrond

Het advies is gevraagd naar aanleiding van het Wetenschapsbudget 2000 waarin het voornemen was opgenomen van een vierjarige beleidscyclus. In deze cyclus nemen verkenningen en het AWT-advies daarover, de strategische plannen van de onderzoeksorganisaties en de standpunten daarop van de overheid, en de verantwoording daarover een belangrijke plaats in. De AWT is gevraagd om voor het verschijnen van het volgende Wetenschapsbudget een evaluerend advies uit te brengen.

De beleidscyclus en de daaraan verbonden nieuwe verhoudingen zijn nog niet voldoende ontwikkeld om te komen tot een volwaardige evaluatie. Daarom zijn in overleg tussen de AWT en mij de volgende afspraken gemaakt.

- Het advies krijgt een beschouwend in plaats van evaluatief karakter. De implementatie van de nieuwe beleidscyclus is nog in volle gang. Een evaluatie is niet mogelijk, maar de ervaring van de afgelopen jaren maken een beschouwing over de (mogelijke) knelpunten wel mogelijk.
- Het advies wordt toegespitst op de verantwoordingsfase. In de nieuwe verhoudingen verschuift het zwaartepunt in de communicatie tussen minister en onderzoekinstellingen van het begin naar het einde van de beleidscyclus.
- Het advies wordt toegespitst op de onderzoeksverantwoording van universiteiten. Ik heb met de grote niet-universitaire onderzoekinstellingen die door het Ministerie van OCenW worden gefinancierd, afspraken gemaakt over de herinrichting van de verantwoordingsrelaties. Voor de universiteiten zijn dergelijke afspraken in ontwikkeling.

2. Bevindingen AWT

De AWT ziet de universiteiten als maatschappelijke ondernemingen. Dit zijn organisaties die het publiek belang dienen zonder dat zij deel uitmaken van de overheid. Zij onderhouden relaties met veel en verschillende belanghebbenden, zoals burgers, bedrijven, non-profitorganisaties en overheid. Verantwoording afleggen is van cruciaal belang voor maatschappelijke ondernemingen, omdat zij op deze manier informatie verkrijgen over de diensten die zij verlenen.

De AWT maakt met betrekking tot onderzoek een onderscheid tussen drie aspecten waarover de universiteiten verantwoording dienen af te leggen: onderzoeksbekostiging, onderzoekskwaliteit en onderzoeksbeleid. De verantwoording over eerste twee functioneert volgens de AWT naar behoren, verantwoording over het onderzoeksbeleid niet. Dit vindt volgens de Raad zijn oorzaak in de gebrekkige communicatie tussen de minister en de instellingen. Daarom adviseert de AWT een “beleidsrijke dialoog met een committerend karakter” te starten met de universiteiten. Om deze dialoog te laten slagen is een hoogwaardige inzet en inbreng van beide partijen nodig. Het wetenschapsbeleid van de overheid moet volgens de AWT, daarom scherper, concreter en consistent worden. De universiteiten moeten op hun beurt zorgen voor instellingsplannen en jaarverslagen die de overheid voldoende inzicht bieden in hun reilen en zeilen.

De verantwoordingsrelaties tussen universiteiten en Raden van Toezicht functioneren volgens de Raad niet optimaal. Het toezicht op het bestuur en beheer van universiteiten kan aan gewicht winnen.

3. Bestuurlijke relatie met de universiteiten

In de bestuurlijke verhouding die de staatssecretaris van OCenW en ik met de universiteiten hebben, heeft verantwoording aan betekenis gewonnen, omdat autonomie van de universiteiten het uitgangspunt is. Tegenover de vergrote autonomie dient een steviger en meer committerende verantwoording te staan. Daarom kan ik op hoofdlijnen instemmen met het advies van de AWT. In het Hoofdpijnenakkoord heeft het kabinet gezegd zich in te zullen zetten voor een slagvaardige overheid die zich kenmerkt door minder bureaucratie en regelzucht, concrete beleidsdoelstellingen, een voortvarende aanpak van langslpende problemen en herstel van de verantwoordelijkheden van de samenleving. Voor mijn relatie met de universiteiten betekent dit dat ik mij op hoofdlijnen, maar betrokken en actief zal opstellen richting universiteiten. Ik wil de relatie van de overheid met de instellingen versterken door een intensievere wisselwerking tussen het nationale beleid en de dagelijkse praktijk. Daarom zal ik de komende periode samen met de staatssecretaris van OCenW als verantwoordelijke bewindspersoon voor het hoger onderwijs periodiek bilaterale gesprekken voeren met de universiteiten. Dit betekent dat niet alleen het onderzoek, maar ook onderwijs onderdeel zal uitmaken van een beleidsrijke dialoog met de instellingen. Het accent in deze gesprekken zal liggen op het versterken van de voor- en achterkant van het beleid. Aan de voorkant van de beleidscyclus wil ik heldere afspraken maken over de te bereiken doelstellingen en de te leveren prestaties. Tegelijkertijd ga ik, in lijn met het Hoofdpijnenakkoord van dit kabinet, gericht sturen op vermindering van regels en bureaucratie en zet ik in op het sturen op prestaties op "output en outcome". Daar hoort bij dat instellingen meer verantwoording afleggen over de resultaten van hun onderwijs-, onderzoeks- en kennisoverdrachtbeleid, over de rechtmatigheid van de bestedingen en de kwaliteit van het onderwijs en onderzoek. Vanuit zijn verantwoordelijkheid voor de coördinatie van het wetenschapsbeleid zal de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen er voor zorgen dat vakdepartementen hun inbreng kunnen leveren in deze verantwoordingsdialoog. Dit laat onverlet dat de afzonderlijke vakdepartementen hun eigen relaties met de universiteiten hebben. De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zal zijn overleg met Wageningen Universiteit en Researchcentrum over het onderzoeksbeleid in het kader van de hierboven beschreven doelstellingen continueren.

4. Reactie op aanbevelingen

De AWT adviseert de minister de verantwoording van de universiteiten over hun (onderzoek)activiteiten aan te grijpen voor een beleidsrijke dialoog met een committerend karakter. De Raad adviseert de minister de beleidsrijke dialoog één maal per jaar te laten plaatsvinden en deze bijeenkomsten zelf bij te wonen.

Zoals ik de paragraaf 3 uiteen heb gezet ben ik van plan om samen met de staatssecretaris van OCenW periodiek een beleidsrijke dialoog met een committerend karakter met de universiteiten te voeren.

De AWT adviseert de minister de algemene doelstellingen van het wetenschapsbeleid transparant en eenduidig te vertalen in beleid

De AWT stelt dat de doelen die overheid nastreeft met het onderzoeksbestel erg globaal zijn. In het Wetenschapsbudget en het HOOP worden, net als in de begroting 2004 van mijn departement, concrete beleidsdoelstellingen (indien mogelijk kwantitatief onderbouwd) geformuleerd. Op deze wijze zal het voor de universiteiten duidelijker worden op welke punten zij kunnen worden aangesproken.

De AWT adviseert het kabinet meer samenhang te brengen in het overheidsbeleid ten aanzien van het universitaire onderzoek. Over de jaren heen dient het beleid voldoende consistent te zijn.

Het kabinet neemt het advies van de AWT ter harte om de gewenste samenhang te stimuleren. Dit zal gebeuren via intensieve (inter)departementale afstemming en ontwikkeling van gezamenlijke ambities. Daarin zal uitdrukkelijk rekening worden gehouden met de visies van het recent ingestelde Innovatieplatform. Hiermee wordt ook de consistentie in het beleid bevorderd.

De AWT adviseert de minister erop toe te zien dat de instellingsplannen, begrotingen, jaarverslagen en jaarrekeningen voldoende basis bieden voor een beleidsrijke dialoog.

Op dit moment ontvang ik informatie in de instellingsplannen, begrotingen, jaarverslagen en jaarrekeningen zoals overeengekomen in de informatie-afspraken met de VSNU uit 2001. Deze informatie biedt aanknopingspunten voor een beleidsrijke dialoog op hoofdlijnen. De informatie-afspraken met de VSNU zal binnen een half jaar worden geëvalueerd, mede met het oog op beperking van de informatielast van de universiteiten. De voorwaarden voor een zinvolle en committerende beleidsrijke dialoog zullen in de evaluatie een belangrijk aandachtspunt zijn.

In het kader van de doelmatige besteding van overheidsmiddelen heb ik naast verantwoordingsinformatie per instelling behoefte aan informatie over het universitair bestel op nationaal niveau, bijvoorbeeld over de kwaliteit van onderzoek in Nederland, de omvang van de instroom van hoger opgeleiden voor de kennissamenleving, de samenwerking met het oog op de Nederlandse positie in de Europese onderzoeksruimte en de internationale wetenschappelijke gemeenschap en implementatie van nationale prioriteiten in het onderzoek. In het Wetenschapsbudget heb ik een voorstel gepresenteerd voor de ontwikkeling van een nationale informatievoorziening ter ondersteuning van het wetenschapsbeleid van het kabinet.

De AWT adviseert de minister de Raden van Toezicht uitdrukkelijk te positioneren als toezichthoudende organen door:

- *Wettelijk te verankeren dat hun toezichthoudende taak voorrang heeft op hun adviserende taak;*
- *Hen samen te stellen uit personen die ruime ervaring met het besturen van professionele organisaties. Idealiter worden leden van Raden van Toezicht gerekruteerd uit de groepen belanghebbenden die universiteiten bedienen.*

Zoals de AWT opmerkt zijn de Raden van Toezicht van de universiteiten een relatief nieuw fenomeen en moeten zij gaandeweg hun plaats vinden. Het voorstel van de Raad om wettelijk te verankeren dat de toezichthoudende taak voorrang heeft op de adviserende taak vind ik op dit moment niet opportuun. Zoals aangegeven in het HOOP zullen in de nieuwe wet voor het hoger onderwijs de taken van de Raden van Toezicht opnieuw worden beschreven.

De huidige wet biedt overigens voldoende aanknopingspunten om de Raden van Toezicht op hun toezichthoudende taak aan te spreken. Dat zullen de staatssecretaris en ik ook gaan doen. Samen met de Raden van Toezicht wordt momenteel een "code of conduct" ontwikkeld. Het voornemen is dat daarin ook wordt opgenomen dat de staatssecretaris jaarlijks één maal overlegt met iedere Raad van Toezicht over de wijze waarop hij invulling geeft aan zijn toezichthoudende taak. Dit gebeurt aan de hand van het jaarverslag van de instelling en het verslag van de Raad van Toezicht waarin hij aangeeft op welke wijze hij inhoudelijk en procesmatig uitvoering heeft gegeven aan zijn toezichthoudende taken.

De leden van de Raden van Toezicht zijn zonder uitzondering ervaren bestuurders. Voor het uitoefenen van de wettelijke taak van toezicht is samenstelling van de Raden van Toezicht uit personen die ruime ervaring hebben met het besturen van professionele organisaties voor mij vanzelfsprekend.

De Raad adviseert de minister Raden van Toezicht slechts aan te spreken op die taken waarmee zij zijn belast: het houden van toezicht en het geven van advies. Voor alle overige kwesties dient hij in overleg te treden met de Colleges van Bestuur.

Ik neem het advies van de Raad over met dien verstande dat ik de Raad van Toezicht slechts aanspreek op zijn wettelijke taak van het toezicht houden. Ik heb geen bemoeienis met de wijze waarop de raad het instellingsbestuur adviseert en zal de Raad van Toezicht daarop ook niet aanspreken. Ik spreek de Raden van Toezicht dus aan op hun taak van toezicht houden.